

Особливості соціальної роботи у сільській місцевості

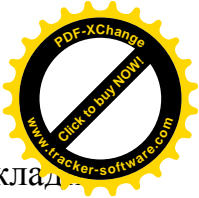
Проблема соціального життя людини, яка проживає у непростих соціальних і економічних умовах сучасного села, є актуальною як для суспільства, яке стабільно розвивається. Сільський сектор завжди вирізнявся низьким рівнем соціального життя, важкими умовами праці та побуту. Соціокультурне середовище сільської дитини має свої особливості і відрізняється від соціокультурного середовища міської дитини. Це виявляється у різнобічних відносинах, зв'язках, взаємостосунках дитини з людьми, природою, культурою, взагалі з суспільством [1].

З розвитком суспільства відбуваються зміни у структурі сім'ї та взаємовідносин між окремими її членами: зменшення стабільності, малодітність, послаблення традиційної ролі батька, трудова зайнятість жінок тощо певним чином змінюють взаємини між батьками та дітьми у родині.

Нині у сучасному селі спостерігається послаблення сімейно-побутових відносин, ролі сім'ї у духовному, моральному вихованні дітей. Діти відірвані від сімейних справ, трудових і моральних традицій сім'ї. Це призводить до руйнування духовної близькості та єдності дітей і батьків. Важкими є соціально-побутові умови. Поступово втрачаються ідеї народної педагогіки, добра, мудрості, гуманізму, поважного ставлення до старшого покоління. Сім'я не бере участі у вихованні дітей, сільська спільнота, яка традиційно була головною виховною силою у формуванні дитини, не впливає на виховання дітей. Втрачені такі загальнолюдські цінності, як гордість, честь, гідність, добро, співпереживання, цнотливість, патріотизм. Поступово згасає і сільська взаємодопомога.

За останні роки знизився виховний потенціал сільської сім'ї, її матеріальний і культурний рівень, звузилося коло соціального спілкування і соціальна активність. Наявність домашнього господарства створює великі можливості для спільного виконання роботи всіма членами сім'ї, розширення сфери спілкування, формування загальних переживань, потреб, інтересів, устремлень. Однак цей потенціал сільської родини реалізується не повністю. Зайнятість батьків на селі надає дітям велику свободу, яка допомагає їм пізнавати світ, вчить їх самостійності та сприяє дорослішанню.

У наш час школа відіграє особливу роль у соціальному контексті села. В умовах слабкої інфраструктури села, особливо малого, в якому немає клубу, бібліотеки, позашкільних закладів, своєї парафії, значення школи як головного осередку виховання і соціалізації дітей та молоді дуже зростає. Школа є, по суті, єдиним освітньо-виховним і культурним центром роботи з дітьми і молоддю в сільській місцевості [3].

Якщо у районних центрах поряд зі школою працюють заклади культури, спорту, дошкільні заклади, то для інфраструктури шкіл, розташованих на центральних садибах у віддалених населених пунктах, характерна територіальна роз'єднаність місця помешкання учнів, слабка представленість культурних, спортивних, дошкільних закладів.

Дитячі колективи віддалених сільських шкіл вирізняються малочисельністю, що призводить до обмеженого кола спілкування, незначних розбіжностей у нормах поведінки дорослих і дітей. Спостерігається високий рівень моногонії та психологічної перенасиченості. Рівень громадської активності школярів малокомплектних шкіл значно нижчий від рівня активності учнів міських і сільських повнокомплектних шкіл [4].

Близькість сільської школи до сільськогосподарського виробництва відкриває великі можливості участі дітей у сільськогосподарській праці, розширює їх знання про сільське господарство, дає змогу творчо використовувати набуті знання у суспільнокорисній праці, дослідній роботі, слугує орієнтацією в роботі, виробляє готовність пов'язати своє життя з селом [1].

Для українського села завжди була характерною загальна моральна атмосфера, яка не потребувала якогось спеціального статевого виховання.

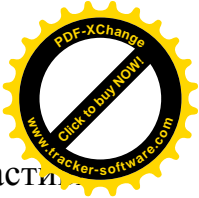
Сучасне село зазнає на собі негативного впливу неструктурованості економіки, нормативно-правового хаосу, що призводить до його економічного і соціально-культурного занепаду. У цих умовах важливою проблемою є підготовка сільської дитини до життя в умовах економіки перехідного періоду, її адаптації та соціалізації.

У перехідні, як правило, кризові періоди суспільного розвитку, коли метою і призначенням соціальної політики держави є вироблення дієвої системи заходів з соціальної підтримки особливо соціально вразливих верств населення, сільське населення потрапляє у категорію соціальних груп, які потребують пильної уваги держави.

Науковці виокремлюють такі особливості соціальної роботи на селі:

1. Ціннісні орієнтації, психотип сільського жителя, який відрізняється певним консерватизмом, серйозністю, повільністю, схильністю до традицій, терпимістю, невеликими вимогами до побуту, дбайливим ставленням до природи. Потреби, інтереси, запити жителів села, зумовлені сільським способом життя, визначають зміст соціальної роботи, її форми і методи.

2. Соціальні умови життя, праці, побуту, дозвілля і, відповідно, проблеми, які породжуються цими умовами.

3. Особливості сільського соціального середовища, якому властиві відкритість життя кожної сім'ї, тісні сусідські зв'язки, збереження традицій общинних взаємовідносин, зайнятість населення переважно сільськогосподарською працею, близькість до природи [2].

Проте є багато факторів, які значно ускладнюють соціальну роботу на селі. Більшість сільських жителів мають обмежений доступ до таких соціальних послуг, як освіта, охорона здоров'я, культура, соціальне забезпечення, психіатрична допомога тощо. Багато сільських жителів, переважно похилого віку, живуть у віддалених селах, де часто немає доріг, магазинів, медпунктів, телефонів. Відставання від міських зручностей у плані комунального влаштування помешкань і їх газифікації настільки очевидне, що дає змогу говорити про соціальну невлаштованість багатьох сіл.

Соціальні служби, як правило, розташовані у містах і райцентрах. Багато сільських жителів взагалі не отримують ніякої соціальної допомоги через брак в общинах професійно підготовлених кадрів, бездоріжжя, відсутності транспортних засобів. Часто соціальною роботою займаються люди недостатньо кваліфіковані. Послуги інших спеціалістів з соціальної роботи, психологів, психіатрів, лікарів-наркологів, дефектологів, юристів є недосяжними для сільських жителів. Іноді функцію соціальної допомоги населенню добровільно бере на себе якийсь інститут (школа, церква, сільський клуб, музей).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко Т.Ф. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді / Т.Ф. Алексєєнко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2004. – № 2. – С. 19–24.

2. Архипова С.П. Підготовка і професійне становлення соціального педагога / С.П. Архипова // Соціальна педагогіка: навч.-метод. посіб. / С.П. Архипова, Г.Я. Майборода. – Черкаси – Ужгород : Мистецька лінія, 2002. – 268 с.

3. Безпалько О.В. Соціальна робота в громаді: навчальний посібник / О.В. Безпалько. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 176 с.

4. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога : навчальний посібник для ВНЗ / Л.М. Завацька. – К. : Видавничий Дім „Слово”, 2008. – 240 с.